

STATUS

Vi tegner et billede af de ligestillingspolitiske sager, der er på EU's dagsorden i de kommende år. Det handler om kvoter, barsel og vold.
Side 4

5 SKARPE

»Jeg står i den heldige situation, at andre har banet vejen, så jeg kan fokusere på at lave politik«, siger Ulla Tørnæs, der synes EU burde holde sig fra ligestilling.
Side 8

MAGT

Statistisk er der mindst ligestilling på området, politisk og økonomisk magt. Mændene sidder på de tunge stillinger, og det står værst til i Luxembourg.
Side 8

LETLAND

Hvilken rolle spillede Danmark egentlig for Letlands selvstændighed? Uffe Ellemann-Jensen, daværende udenrigsminister, giver sit bud.
Side 14

ÅRGANG 42 – NR. 1284 – JUNI 2015

PRIS 29,50 KR.

NOTAT

– magasin om demokrati og Europa

"Vi kan ikke nå at ændre verden, hvis vi skal overtale konservative mænd one by one"

– *Drude Dahlerup, feminist og professor i statskundskab*

TEMA: Kvindernes Europa?

Leder:

Ligestilling, ligeløn og lige magtfordeling

KØNNET. Det er ikke lige meget, om man er født som mand eller kvinde i Europa. På trods af mere end 100 års kamp for lige rettigheder er der stadig store uligheder mellem kønnene.

På europæisk plan får kvinder gennemsnitligt 16% mindre i løn end mænd – for det samme arbejde. De er oftere arbejdsløse – beskæftigelsesfrekvensen er 62% for kvinder mod 74% for mænd. Kvinderne ender gennemsnitligt med en pensionsformue, der er omkring 40% lavere end mændenes.

Politisk indflydelse er også skævt fordelt i EU-landene. I gennemsnit er 27% af medlemmerne af de nationale parlamenter kvinder. 35% er kvinder i EU-Parlamentet. Kun fem ud af 28 regeringsledere i EU er kvinder.

Magten i erhvervslivet ligger også stadig hos mændene. Med store forskelle de europæiske lande imellem er det samlede billede, at kvinder er stærkt underrepræsenteret på top-poster, i bestyrelser og direktioner.

Man kunne fortsætte med at opremse barselsdage, barns sygedage, arbejdsdeling i hjemmet, vold i hjemmet, overgreb og voldtægter som eksempler på ulige kønsfordelte fænomener i de europæiske samfund.

I Danmark er det aldrig gået af mode at trække på skuldrene eller den hånlige ende af smilebåndet, når køn og ligestilling er til debat. På NOTAT tillader vi os i anledning af 100-året for kvinders valgret at antage, at både mænd og kvinder er mennesker med ret til at blive behandlet ordentligt og retfærdigt. Både af samfundet, staten og andre mennesker.

Derfor gør vi i dette tema status på udvalgte dele af ligestillings-spørgsmålet. Vi rejser en række spørgsmål, og peger på mulige svar. Hvor kommer forandringerne fra? Fremmer EU ligestillingen i Danmark? Hvordan rammer den økonomiske krise uligheden mellem kønnene?

Der er mange feminister, der er glade for EU. Det er herfra at krav om lige løn for lige arbejde, kønsopdelt lønstatistik og mange andre tiltag er kommet de sidste 40 år. Og Danmark har brug for pres udefra, skriver Kvinderådets sekretariatsleder, Randi Theil Nielsen, i sin klumme. Her er EU altså et af de steder, hvor det største pres kan mobiliseres.

EU er ikke sprælsk nok til Drude Dahlerup. Det er heller ikke nærdemokratisk nok til at kunne forankre en reel ligestilling i alle dele af samfundet, kan man læse i vores interview med nordisk feminismes grand old woman.

100 år med stemmeret til kvinderne har ikke automatisk ført til ligestilling. Hverken som fokus i politikken, som reelle forhold på arbejdsmarkedet eller med de hjemlige sysler. Svaret på den økonomiske krise har været besparelser i det offentlige, der har ramt kvinder væsentligt hårdere end mænd.

Hvis vi skal stå et andet sted, når 200-året for kvinders stemmeret skal fejres, så er det nødvendigt at fortsætte arbejdet og kampen for ligestilling.

*Rasmus Nørlem Sørensen,
ansvarshavende redaktør*

Sådan går det for ligestillingspolitikken i EU?

Side 4

Krisepolitikken rammer kvinder hårdere end mænd

Side 6

Jo højere grad af ligestilling, des mere kønsbaseret vold

Side 8

Jurister er uenige om det danske forhold til EU's retspolitik

Side 11

Månedens interview med Drude Dahlerup om EU og feminismen

Side 12

NOTAT
– magasin om Demokrati & Europa

Redaktion: NOTAT, c/o DEO,
Fælledvej 12, København N.
redaktionen@notat.dk

Ansvarshavende redaktør:
Rasmus Nørlem Sørensen

I redaktionen: Ida Zidore, Staffan Dahllöf, Sven Skovmand, Finn Ellegaard, Kenneth Haar, Caroline Bindsløv, Villads Lærke, Michael Birkkjær Lauritsen og Tine Toft Jørgensen

Øvrige bidragsydere til dette nummer:
Josefine Esrup, Randi Theil Nielsen, Nicoline Larsen og Tina Vestergaard Andersen

Udgivet af Oplysningsforbundet DEO
Abonnement: NOTAT,
Nordkystvejen 2F, 8961 Allingåbro,
tlf. 86 48 16 00, notat@notat.dk
CVR nr.: 18411008

Layout og tryk: NOTAT Grafisk, 86 48 16 00

ISSN: 1603-7480

Forsidefoto: Stefan Tell

NOTAT og Oplysningsforbundet DEO er et uafhængigt oplysningsnetværk om EU under mottoet "Mere spændende. Mindre fastlåst" – og uden tilknytning til partier eller bevægelser.

For kun 295 kr. om året får du abonnement på NOTAT og rabat på deltagelse i DEO's arrangementer. Skriv til notat@notat.dk eller ring 86 48 16 00.

Det værste & det bedste

Tager man statistikkerne for gode varer, er Finland det nærmeste vi kommer på ligestilling, mens Malta er et mareridt for kvinder.

IDA ZIDORE

DATA. I Finland er den lille forskel ikke særligt stor. I hvert fald ikke, hvis man måler på mænd og kvinders deltagelse på arbejdsmarkedet, uddannelse, sundhed og politiske gennemslagskraft.

Det viser tal, som Verdens Økonomiske Forum (WEF) har samlet i sin årlige rapport Global Gender Gap for 2014. Her rangerer Finland højest blandt EU-landene, og er på verdensplan kun overgået af Island.

Også *The Economist* regner sig på baggrund af tal fra blandt andre OECD og EU-Kommissionen frem til, at kvinder har det bedst på det finske arbejdsmarked.

Ifølge WEF er det især på parametre som ministerposter, deltagelse på arbejdsmarkedet og indskrivning på uddannelser, at finske kvinder klarer sig godt. Mange husker måske også, at Finland var blandt de første EU-lande til at få et kvindeligt statsoverhoved i skikkelse af Anneli Jäätteenmäki i 2003.

I WEF's opgørelse figurerer Danmark som nummer fire i EU og fem i verden, mens vi dog kun indtager en syvendeplass på *The Economist's* liste over de bedste lande at være arbejdende kvinde i.

Værst i Malta

Omvendt er Malta ifølge WEF det værste EU-land at være kvinde i. Den sydeuropæiske østat indtager som nummer 99 en ringere placering end u-lande som Indonesien, Swaziland og Uganda.

Det er især deltagelsen på arbejdsmarkedet, der trækker ned i Maltas samlede opgørelse. Ifølge Eurostat er Malta tilmed det EU-land, der har færrest kvinder i bestyrelser.

Paradoksalt nok scorer Malta topkarakterer, når det kommer til læsefærdigheder og indskrivning på uddannelser, så hvor går det galt for de tilsyneladende velkvalificerede kvinder? NOTAT har spurgt Dr. Anna Borg, som leder centret

for arbejdsmarkedsstudier på University of Malta.

»Malta har ikke noget problem, når det kommer til uddannelse. Vi er faktisk også et af de lande med lavest lønforskel i EU. Men når det kommer til kvinders deltagelse på arbejdsmarkedet, så er det tydeligt, at kvinder over 45 trækker ned i statistikkerne. De tilhører en generation, som stoppede med at arbejde, da de fik børn«, forklarer Anna Borg.

Moderskabet

Noget lignende gør sig gældende i Spanien og Italien, mener Anna Borg. Hun forklarer det med en fælles kultur for de tre lande, som har været fastholdt både ideologisk og strukturelt:

»I de ældre generationer var der me-

get fokus på moderskabet, og det skabte enormt store forventninger til kvinderne. Samtidig var systemet indrettet på en måde, så der var ringe muligheder for børnepasning og korte åbningstider på skolerne. Det gjorde det svært for begge forældre at arbejde fuldtid, og derfor har det traditionelt været moren, som blev hjemme. Hun tjente jo mindre.«

Nye vinde

Meget tyder dog på, at vinden begynder at blæse i en anden retning:

»Hvis du ser på data for de yngre generationer, så kan du faktisk se, at der er betydeligt flere kvinder på arbejdsmarkedet. Tingene ændrer sig. Malta har i øvrigt en meget lav fødselsrate, lavere end EU-gennemsnittet, fordi maltesiske kvinder finder en løsning i at føde færre børn. Og så har der været nogle politiske tiltag, som at regeringen i 2014 indførte gratis børnepasning for familier, hvor begge forældre arbejder«, siger Anna Borg.

Også Tjekkiet, Cypern og Ungarn er blandt de lavt rangerende EU-lande på WEF's Global Gender Gap.

Var lønforskel mellem kønnene den eneste målestok, ville Estland dog være absolut taber. I 2013 fik kvinderne ifølge Eurostat næsten en tredjedel (29,9 pct.) mindre i løn end deres mandlige kollegaer. ♦

I den lille østat Malta har der traditionelt fokus på moderskabet frem for karrieren. Her ses en lille maltesisk dreng med sin mor, mormor og oldemor.

Ligestilling ligger lavt på EU's dagsorden

Ligestilling mellem kønnene halter bagud på en lang række områder, så hvad gør EU for at sikre den? NOTAT giver her et overblik over, hvad der er på dagsordenen i de kommende år.

AF TINE TOFT JØRGENSEN

STATUS. Der er tilsyneladende masser af at tage fat på, hvis man vil skabe fuld ligestilling mellem kønnene. Kvinderne mangler i bestyrelserne, lønforskellen mellem mænd og kvinder er markant, og 25 procent af kvinder i EU har været udsat for fysisk vold.

Alligevel har ligestillingsdagsordenen fået trange kår. Det vurderer Anette Borchorst, der er professor i kønsforskning ved Aalborg Universitet.

»Det er blevet sværere at sætte ligestilling på dagsordenen, særligt i Parlamentet. Det skyldes både de østeuropæiske landes integration i EU, hvor der er stærke katolske spillere, og parlamentsvalget i maj, hvor vi så en højredrejning med flere EU-skeptiske partier. Mange af de konservative og EU-skeptiske partier er direkte imod tiltag eller regulering på ligestillingsområdet,« siger hun til NOTAT.

Junckers dødsliste

Men hvad så med Kommissionen, der jo

har mulighed for at tage initiativ til mere ligestilling?

Fleere eksperter og interesseorganisationer bemærker, at ligestilling har sneget sig ind på den nye kommissions berygtede dødsliste. Formand Jean-Claude Junckers politik er, at EU kun skal blande sig i det allervigtigste.

»På listen står gravide arbejdstagere side om side med forurening og luftfartsikkerhed. Det er jo en fornærmelse mod kvinders rettigheder, at de bliver taget til gidsler i den her strategi,« lyder det fra Serap Altinisik, der er politisk rådgiver og talsperson for Den Europæiske Kvindelobby EWL.

Det samme påpeger Anette Borchorst: »Det er en del af diskussionen om, at EU skal lade være med at blande sig i alting. Her vil Kommissionen rulle en del tilbage, og der bliver ligestilling nævnt på denne her dødsliste.«

Barsel fryses ude

Helt konkret ser barselsdirektivet ud til at få dødsstødet af Kommissionen, hvis ikke

der kommer gang i forhandlingerne i løbet af de første seks måneder af 2015.

Direktivet har været blokeret i Rådet siden 2010, hvor det altså er landenes ministre, der sætter hælene i. Herunder Danmark. Forslaget, der bygger på en tidligere EU-lov, går ud på at udvide kvinders ret til barsel fra 14 til 18 uger og sikre dem en ydelse, der minimum er på sygedagpengeniveau.

EU-Parlamentet har skubbet på for at hæve det til 20 uger, men er ifølge flere talspersoner fra Parlamentets kvindeudvalg, som NOTAT har talt med, klar til at slække meget på sine krav for at få forhandlingerne løst op. Det er endnu uvist, om medlemslandene vil forhandle.

Kvinder i bestyrelser

Selvom ligestilling er på dødslisten, har både Parlamentet og kvindeorganisationen EWL store forventninger til den nye kommissær på området, tjekkiske Věra Jourová. Det er nemlig første gang, at der står ligestilling i en kommissærs stillingsbetegnelse.

EU-Parlamentet har presset på for at få et nyt barselsdirektiv vedtaget. Men Kommissionsformand Jean Claude-Juncker mener, at det går for langsomt med at blive enige med medlemslandene. Derfor er forslaget røget på hans "dødsliste" – listen over lovforslag, som EU ikke skal prioritere.

KVINDER I VIRKSOMHEDER

Kvinder i den digitale sektor
30%

KVINDER I BESTYRELSER

Bestyrelsesposter i store virksomheder
3,2%

Kvinder i bestyrelserne i de største børsnoterede virksomheder 2010-2012
13,7%

KVINDER I POLITIK

Kvindelige MEP'ere
35%

FINLAND
62% ▲

MALTA
0% ▼

Grafik fra Debating Europe 2013

Věra Jourová har store planer om et direktiv, der skal sikre flere kvinder i virksomhedernes tilsynsførende bestyrelser. Direktivet, der ikke gælder den udøvende ledelse, omfatter kun de store, børsnoterede selskaber. De får sat et mål om at inkludere 40 procent kvinder.

Forslaget har været diskuteret længe, og nu skal det ske, mener Věra Jourová.

»I november 2013 stemte EU-Parlamentet for med et stort flertal. Nu arbejder jeg hårdt på at overbevise medlemslandene. De er stadig tilbageholdende over for direktivet,« skriver Věra Jourová til NOTAT i en mailudveksling, hvor hun afviser, at direktivet har noget med kvoter at gøre, da direktivet ikke kun handler om kvinder, men om "det underrepræsenterede køn", og i øvrigt ikke indeholder sanktionsmuligheder.

Mens landene forsøger at bremse direktivet, trækker kvindelobbyen i den anden retning:

»Direktivet nævner ikke kvoter en eneste gang. Der er ingen sanktioner, og det er op til medlemslandene at implementere det. Og så gælder det kun indtil 2027. Det er alt for svagt. Særligt Tyskland prøver at udvande direktivet, og Tjekkiet og Ungarn er også meget imod. Det betyder meget for de små lande, hvad Tyskland ender med,« mener Serap Altinisik fra EWL, der samtidig understreger, at

direktivet er bedre end ingenting. Serap Altinisik vurderer, at eftersom direktivet er den eneste egentlige lov, som kommissæren har på dagsordenen for ligestilling, bliver hun nødt til at få det igennem for ikke at tabe ansigt.

Skal EU blande sig i ligestilling?

Selvom det ikke historisk har været EU's rolle at blande sig i kønskampen, har bekæmpelsen af diskrimination på arbejdsmarkedet stået højt på listen og indirekte været med til at sikre visse rettigheder for kvinder.

Befolkningen bakker da også op om EU-handling på ligestillingsområdet, hvis man skal stole på en rundspørge, som Eurobarometeret foretog i 2014. Her sagde 76 procent af de adspurgte EU-borgere, at det bør være en prioritet for EU at tackle ulighed mellem mænd og kvinder. Over en tredjedel angav, at det 'absolut' bør være en prioritet. Flere kvinder end mænd svarede, at de ønsker det på dagsordenen.

Kvinderne sidder på kvindepolitikken

EU-Parlamentets kvinde- og ligestillingsudvalg arbejder for at sætte køn mere på dagsordenen. Det består af 40 kvinder og to mænd, hvilket svarer til 95 procent kvinder, hvor Parlamentet som sådan består af 64 procent mænd.

Kritikere mener, at man burde droppe kvindeudvalget og i stedet tænke ligestilling ind i samtlige politikområder. Men flere udvalgsmedlemmer på tværs af grupper fastholder selv, at det er nødvendigt med et særligt kvindedefokus, så spørgsmålet ikke forsvinder ud i æteren.

Forkvinden for udvalget er spanske Iratxe García Pérez fra den socialdemokratiske gruppe S&D. Hun vurderer, at udvalgets vigtigste opgave i de kommende år er at sætte nye målsætninger for 2016-2020 om ligeløn, ligestilling i beslutningsprocesserne, værdighed og en ordentlig håndtering af kønsbaseret vold. Hun prioriterer selv det sidste højt:

»Vold mod kvinder er den mest vidtgående overtrædelse af menneskerettighederne, og det påvirker alle på tværs af alder, uddannelse, indkomst, land og social position. Det er en af de største udfordringer for ligestillingen mellem mænd og kvinder,« siger Iratxe García Pérez til NOTAT.

EU skal i 2015 vedtage nye mål for ligestilling for de kommende fem år. Hvis man vil have indflydelse på, hvad der skal øverst på dagsordenen, har EU-Kommissionen startet en online-høring, som både organisationer og individer kan deltage i på Kommissionens hjemmeside frem til juli. ♦

Demokrati-stafetten

Fredag den 5. juni kl. 10 - 11.30
Vartovs gård, Farvergade 27, Kbh. K

Et traditionsrigt grundlovsarrangement med tankevækkende indslag af **Drude Dahlerup, Lisbeth Zornig, Hanne Dahl** og **Rasmus Nørlem Sørensen**. Og **Jesper Tynell** afslører hvem han videregiver Ebbe Kløvedal Reichs demokratistafet til og hvorfor.

Deltagelse er gratis, kaffe og boller kan købes.
Arrangører: Oplysningsforbundet DEO og Vartov.

TILMELD DIG PÅ **deo.dk**
DEO Tlf. 70 26 36 66 Støttet af EuropaNævnet
EU-debat – mere spændende – mindre fastfæst

Marea Blanca – det hvide tidevand – er en spansk protestbevægelse bestående af læger og sygeplejersker. De har siden 2012 protesteret mod besparelser og privatiseringer på sundhedsområdet, der har en klar overvægt af kvindelige ansatte.

Kvinderne bliver hårdest ramt i krisen

Når krisen sætter dagsordenen, falder den politiske interesse for ligestilling. Men endnu værre er det, at krisehåndteringen i sig selv skaber mere ulighed mellem kønnene.

AF TINE TOFT JØRGENSEN

KRISEPOLITIK. Kvinders krav på lige rettigheder bliver behandlet som et luksusproblem, når EU-landene formulerer politik i krisetider. En ting er, at ligestilling er rykket langt ned på den politiske dagsorden. Endnu værre er det at den førte finanspolitik rammer kønnene skævt. Det konkluderer Den Europæiske Kvindelobby, EWL, som i 2012 udgav en rapport om problemstillingen.

»Nedskæringer i det offentlige rammer kvinder hårdest, både fordi flere kvinder end mænd arbejder i det offentlige, og fordi kvinder er mere afhængige af ydelser inden for plejesektoren«, fortæller medforfatter Mary Collins, da NOTAT møder hende på EWL's kontor i Bruxelles.

Sparekurs det største problem

Professor i arbejdsmarkedssystemer ved Manchester Business School Jill Rubery støtter den konklusion. Rubery er forfatter til bogen *Kvinder og sparekursen* fra 2013, hvori en lang række bidragsydere istemmer, at det største problem ikke er krisen, men måden, man har håndteret den på. Synderen er den reformpolitik, som landene er blevet opfordret af EU til at føre med henblik på, at få styr på gælden og de offentlige budgetter.

»Selv i lande som Spanien, der var på

vej til at opbygge nogle mekanismer for ligestilling på børnepasning og pensionsområdet, ruller man nu de planlagte politikker tilbage. Det ser ikke ud til at bevæge sig fremad for øjeblikket, og det rammer i høj grad kvindernes integration på arbejdsmarkedet,« siger Jill Rubery til NOTAT.

Kvindejobs spares væk

Det er især lønnedgang og fyringer i det offentlige, der rammer kvinderne, og det står ifølge Jill Rubery i skærende kontrast til EU's egen målsætning om lige løn for lige arbejde:

»I EU arbejder 60 procent af de kvinder, der har en universitetsuddannelse, i det offentlige. For mændene er det 30 procent. Derfor modarbejder det direkte EU's officielle mål om at mindske lønforskellen mellem kønnene, når man presser på for nedskæringer i offentlige lønninger.«

Ser man på tallene i en rapport om krisepolitikens konsekvenser for ligestillingen, der er udarbejdet for EU-Kommissionen i 2012, blev mændene ramt hårdest i krisens første år. Særligt inden for byggebranchen, men også i den private sektor som helhed.

Men når det kommer til nedskæringspolitikken, konkluderer rapporten det samme som de forskere og interesse-

grupper, NOTAT har talt med. Det er først og fremmest kvinderne, der står for skud.

Målet om at få slanket staternes budgetter har i høj grad involveret nedskæringer i 'feminiserede områder', som det hedder i rapporten, hvilket blandt andet dækker over sociale ydelser og uddannelse. Retten til barsel er svækket, og diskriminationen mod gravide kvinder på arbejdsmarkedet er steget.

I rapporten står der, at den førte finanspolitik 'udgør en risiko for ligestillingen' og at det 'ikke kan udelukkes, at forskelle i ligestilling bliver forstørrede som en utilsigtet konsekvens af den førte finanspolitik'.

Køn i alle politikker

EU har siden 1996 haft et mål om at tænke ligestilling ind i alle politiske forslag med en strategi for såkaldt 'kønsmainstreaming', men:

»EU tager overhovedet ikke hånd om

det her. I stedet laver man regler for flere kvinder i bestyrelserne. Det er en distraktion fra de problemer, der virkelig underminerer udsigterne til bedre rettigheder for kvinder i alle lag af samfundet. EU har på ingen måde fulgt sin egen strategi om at tænke køn ind i politikken,« mener Jill Rubery.

Anette Borchhorst, der er professor i kønsforskning ved Aalborg Universitet, forklarer det med EU's grundlæggende dilemma:

»På den ene side er EU en rettigheds-generator, som med lovgivning arbejder behårdt imod diskrimination. På den anden side arbejder EU med mål, der handler om at begrænse offentlige udgifter og inflation.«

Gør som Norge og Belgien

Mary Collins fra EWL mener, at en del af løsningen er mere kønstænkning i økonomien, ligesom man gør i visse lande:

»I Belgien eksisterer der allerede lovgivning om, at alle offentlige politikker skal vurderes ud fra, om de faktisk vil gøre noget godt eller skidt for balancen mellem kønnene. På samme måde er den form for kønstænkning i den økonomiske politik allerede blevet en del af norsk politik. Men det er ikke systematisk, og det er ikke EU-lov,« pointerer hun, og understreger, at uden kvinder som en del af drivkraften, kommer Europa ikke ud af krisen.

Selvom det er en officiel EU-strategi, tænkes køn i praksis kun ind i de politiske forslag, hvis de enkelte lande selv håndhæver det.

Professor Anette Borchhorst er enig:

»Hvis man brugte strategien om køns-mainstreaming til at sætte søgelyset på det andet ben af EU's politik, liberaliseringen og det indre marked, så ville man få øje på, at det har skæve konsekvenser. Men det gør man ikke.«

Det samme påpeger forkvinden for EU-Parlamentets ligestillingsudvalg, Iratxe García Pérez fra den socialdemokratiske gruppe S&D.

»EU bør være mere forsigtige med anbefalingerne til medlemsstaterne. Nogle medlemslande har under finanskrisen reduceret og endda elimineret ligestillingspolitikker og mål, og det har forværret situationen.«

Det er dog ikke alle medlemmer af udvalget, der er enige med forkvinden. Beatrix von Storch mener ikke, at der bør være et særligt fokus på kvinderne i forhold til krisepolitikken. Hun sidder i den konservative EU-kritiske gruppe ECR sammen med Dansk Folkeparti.

»Nedsæringspolitikken rammer mennesker. Da både mænd og kvinder er mennesker, bliver de påvirket ligeligt,« mener Von Storch, der i Tyskland repræsenterer det EU-skeptiske Alternativ für Deutschland. ♦

til Ulla Tørnæs
Valgt ind i
EU-Parlamentet
for Venstre
(ALDE-gruppen)

AF JOSEFINE ESRUP

Hvad er de største udfordringer for ligestillingen i EU i dag?

Jeg synes, den største udfordring er, at EU's ligestillingspolitik er kørt helt af sporet. Kønskvoter og barselsregler er noget, nationalstaterne skal beskæftige sig med, og ikke EU. Hvis EU skal beskæftige sig med ligestilling, skal det være på områder, som er relevante for EU.

I EU taler man meget om 'køns-mainstreaming', altså at tænke køn ind i alle politik-områder. Hvad mener du om det?

I forlængelse af mit ovenstående svar, så mener jeg ikke, at det er EU's hovedopgave at tænke ligestilling ind.

Ifølge en rapport fra European Womens Lobby bliver kvinder hårdest ramt af krisen. Har EU et ansvar for at sikre, at den økonomiske politik ikke rammer skævt?

Min hovedopgave i beskæftigelsesudvalget er først og fremmest at beskæftige mig med en ansvarlig økonomisk politik, som kan skabe vækst og beskæftigelse for alle.

Bør EU's rammer for finanspolitikken i højere grad tage højde for, hvordan forskellige tiltag rammer kønnene?

Nej, det mener jeg ikke.

Har du som kvindelig EU-politiker oplevet nogen udfordringer i kraft af dit køn?

Nej, det har jeg ikke. Jeg står i den helde situation, at andre har banet vejen, så jeg kan fokusere på at lave politik. Og for mig er det vigtigste, at det er politik, som ikke diskriminerer nogen.

*Ulla Tørnæs,
næstformand i udvalget for
Beskæftigelse og Sociale Anliggender*

MAGTEN MEST HOS

AF STAFFAN DAHLÖF

MAGT. I bunden finder man Cypern, Luxembourg og Italien. I toppen Sverige, Finland og Danmark.

Det handler om ligestilling og magt, og det findes der tal på.

EU's institut for ligestilling i Vilnius, Litauen, (EIGE) har sat tal og grafik på, hvordan det står til i medlemslandene på seks nøgleområder – arbejde, penge, viden, tid, magt og sundhed.

Det overordnede budskab er: Der er plads til forbedring.

Hvis 0 står for total ulighed mellem kønnene og 100 for fuld ligestilling, får EU samlet et indeks på 54.

Luxembourg i bund

Et område stikker særligt ud, og det er fordelingen af tunge politiske og økonomiske poster. Her er der mindst ligestilling mellem kønnene, og EU får et samlet indeks på 38.

»EU er ikke engang halvvejs mod ligestilling, når det kommer til hvem, der træffer beslutningerne,« konstaterede institutlederen Virginija Langbakk, da de tal blev præsenteret sidste år.

De politiske magtposter dækker over ministerstillinger og pladser i de nationale og regionale parlamenter, mens de økonomiske dækker over medlemskab af direktioner og bestyrelser i landenes største virksomheder og i centralbankerne (i Danmark Nationalbanken).

Inden for økonomisk magt indtager Luxembourg den laveste placering i hele instituttets sammenstilling med et indeks på 5 ud af 100, hvilket ikke er langt fra fuldstændig mandsdominans.

Traditioner ikke i vejen

Instituttets opgave er, at forsyne medlemslandene og deres regeringer med fakta og analyser – ikke at henvende sig direkte til befolkningerne.

»Vi sammenstiller og fremlægger tal, vi kommer ikke med vurderinger af, hvordan tallene skal fortolkes,« siger Jesper Schou Hansen, kommunikationsmedarbejder på EIGE i Vilnius.

Det udgangspunkt forhindrer ikke instituttet i at påpege, at lige det med kvinder i virksomheders bestyrelser er noget, som EU-Kommissionen direkte har opfordret erhvervslivet til at gøre noget ved.

Det fremgår af tallene, at det står relativt bedre til med ligestillingen på områder, som kan forbindes med seje strukturer som traditioner og levemønstre. Ligestillingen er højere inden for sundhed, job, viden, tid og adgang til penge, end inden for politisk og økonomisk magt, som ellers hurtigt kunne forbedres gennem politiske beslutninger om for eksempel kønskvotering.

Usikre undergrupper

To øvrige områder beskrives af instituttet som meget relevante for ligestilling, men tæller alligevel ikke med i deres indeks.

Det ene er, hvordan kønsligestilling kan krydse med undergrupper som enlige forsørgere, indvandrere og ældre, der i forvejen er ramt af ulighed. Den krydsning findes der tal på, men fordi

Ser man på EU samlet, er der størst forskel mellem kønnene inden for områderne politisk og økonomisk magt. Men også når det kommer til vold, er kvinder langt værre stillet end mænd.

til Malin Björk
Valgt ind i
EU-Parlamentet for det
svenske Vänsterpartiet
(GUE/NGL-gruppen)

AF JOSEFINE ESRUP

Hvad er de største udfordringer for ligestillingen i EU i dag?

Retten til at bestemme over egen krop, og retten til økonomisk uafhængighed. Og i sammenhæng med det mener jeg ikke, at kvotesystemer kan afhjælpe disse problemer. Kvotepolitikken er for mig at se mere et politisk røgslør.

I EU taler man meget om 'køns-mainstreaming', altså at tænke køn ind i alle politikområder. Hvad mener du om det?

Det kan være brugbart, men det er ikke en mirakelkur. Hvis det skal bruges til noget reelt, kræver det også politisk vilje. Og så skal det altid støttes af konkrete politiske målsætninger.

Ifølge en rapport fra European Womens Lobby bliver kvinder hårdest ramt af krisen. Har EU et ansvar for at sikre, at den økonomiske politik ikke rammer skævt?

Jeg mener, EU har et enormt ansvar for at afhjælpe de sociale problemer efter krisen og særligt i forhold til at hjælpe kvinder. Kvinder skal have mulighed for at være økonomisk uafhængige.

Bør EU's rammer for finanspolitikken i højere grad tage højde for, hvordan forskellige tiltag rammer kønnene?

Helt klart! Der er et stort behov for, at traditionelle kvindebrancher – for eksempel hele plejesektoren – kommer meget mere i fokus, når man diskuterer økonomiske rammer.

Har du som kvindelig EU-politiker oplevet udfordringer i kraft af dit køn?

Det har jeg. Jeg har været udsat for, at man bliver overhørt meget, og at man ikke har ligeså meget at skulle have sagt. Der er stadig til en hvis grad en form for diskriminering i EU.

Malin Björk,
medlem af udvalget
for Kvinders Rettigheder og Ligestilling

MÆND

Der er mere vold mod kvinder i de EU-lande, som har en høj grad af ligestilling.

undergrupperne ser forskellige ud fra land til land, tæller de ikke med i det samlede indeks.

Et andet stort og endnu mere usikkert område er vold mod kvinder, der er beskrevet som "en af de mest gennemgribende forbrydelser mod grundlæggende rettigheder i vores tid."

Ni ud af ti ofre for partnervold i EU er kvinder, men så har instituttet heller ikke flere tal på det område. Der mangler sammenlignelige data og fælles definitioner.

Ligestilling og vold

Agenturet for Grundlæggende Rettigheder i Wien, et andet EU-institut, kom sidste år med en opsigtsvækkende rapport om vold mod kvinder, hvor danske kvinder blev beskrevet som de værst ramte i Europa.

Rapporten fra Wien var nærmest et spejlbillede af ligestillingsindekset fra Vilnius: Jo højere tal for ligestilling, jo mere kønsbaseret vold. En konstatering, som hurtigt blev kritiseret og afvist i de danske medier.

Resultaterne blev forklaret med, at danske – og i det hele taget nordiske – kvinder befinder sig mere udenfor hjemmet end kvinder i andre EU-lande, at de skulle have mindre tolerance overfor vold end andre, og med en mulig sammenhæng med en aggressiv nordisk alkoholkultur.

Den diskussion kan komme til at genopstå senere i år. Ved næste opdatering af ligestillingsindekset i juni kommer instituttet for første gang til at indarbejde tilgængelige data om kvindevold, oplyser Jesper Schou Hansen. ♦

HJÆLP!

Dansk ligestillingspolitik har brug for pres udefra

EU kan ofte bruges som løftestang for ligestilling. Men det er ikke et slaraffenland, skriver sekretariatsleder Randi Theil Nielsen fra Kvinderådet.

AF RANDI THEIL NIELSEN

KLUMME. Der er langt mellem ligestillingspolitiske reformer af betydning i dansk politik. Indførelsen af barselsfonden for en del år siden er et af få eksempler. Den nuværende regering har været sløv i optrækket, men har dog gennemført nogle ændringer af lov om ligeløn, der betyder, at flere ansatte får adgang til kønsopdelt lønstatistik.

Og så har regeringen indført det, man kalder "den danske model" for at sikre en bedre kønsbalance i virksomhedsbestyrelser. Det særligt danske er, at det er en meget blød model baseret på, at virksomhederne selv fastsætter deres mål. Andre europæiske lande er gået mere håndfast til opgaven i erkendelse af, at kvoter er et godt redskab til at skabe mærkbare forandringer inden for en overskuelig fremtid.

Vi befinder os i en politisk situation, hvor oppositionen elsker at drille og håne den siddende regering for dens ligestillingspolitiske løftebrud, og det må sørme også være svært ikke at benytte sig af chancen. Men vi ved godt, at den forrige regering heller ikke havde ligestilling øverst på dagsordenen. Skiftende ligestillingsministre – og der har været mange – har haft for vane at markere sig på, hvad de ikke går ind for.

EU kan stille krav

Så er det jo godt, at vi har EU-lovgivningen – direktiverne – der sætter nogle standarder, som Danmark er nødt til at efterleve.

Hvis det ikke havde været et krav fra EU, at der skal være et uafhængigt organ, der overvåger ligestilling mellem kvinder og mænd, havde vi sandsynligvis ikke haft sådan et. Det fik vi under den borgerlige regering, der med udsigten til en sag mod Danmark valgte at rette ind og placere opgaven hos Institut for Menneskerettigheder.

Bevillingen var ganske vist beskeden, og Kvinderådet var blandt de, der hellere

havde set et egentligt ligestillingsombud med noget mere slagkraft. Træerne voksede ikke ind i himlen, men vi fik dog noget.

En positiv rolle

Hvis vi ser på områder som prostitution, trafficking og vold mod kvinder, har EU også spillet en positiv rolle. På grund af det danske retsforbehold er det ikke alle fremskridt, der kommer danske borgere til gode. Men jeg tror, det spiller en rolle for danske standarder alligevel.

På et så konfliktfyldt felt som prostitutionspolitik har det været befriende, at EU-Parlamentet i 2014 med stort flertal vedtog Honeyball-betænkningen om seksuel udnyttelse og prostitution, og konsekvenserne deraf for ligestillingen mellem kønnene.

Den roser kriminalisering af sexkøb (den svenske model) både i forhold til at fremme ligestilling og for at være effektiv i bekæmpelse af menneskehandel.

Europæisk samarbejde

Men EU er ikke et ligestillingspolitisk slaraffenland. Nok er der på EU-plan såvel som i Danmark mange pæne ord og hensigtserklæringer, men der er også økonomiske politikker, som ikke bliver kønsanalyseret og vurderet. Krisestrategier og vækstpolitikker, som ikke fremmer ligestilling.

Derfor arbejder vi i Kvinderådet sammen med kvindeorganisationerne i EU for at fastholde forpligtelsen til at tænke ligestilling ind i alle politikker. Vi samarbejder gennem EWL, den europæiske kvindelobby, om at analysere gennemførelsen af Europa 2020-strategien. EWL er et vigtigt forum for Kvinderådet, blandt

andet fordi vi får adgang til viden, som vi ikke har ressourcer til selv at indhente. EWL's lobbyarbejde i Kommissionen og EU-Parlamentet er guld værd for os, der ikke har kontor i Bruxelles.

Kvinderådet er med i regeringens kontaktudvalg for Europa 2020-strategien, og vi har et konstruktivt samarbejde med en række organisationer, der alle arbejder for en ny strategi for vækst, nemlig en vækstpolitik, der tager social inklusion, fattigdomsbekæmpelse, grøn omstilling og ligestilling alvorligt. Med samme udgangspunkt er vi repræsenteret i ØSU – EU's økonomiske og sociale udvalg. ♦

Randi Theil Nielsen er sekretariatsleder i Kvinderådet. Kvinderådet blev oprettet i 1899 med det formål at koordinere kvindepolitiske krav og påvirke den kønspolitiske udvikling.

I dag er 43 organisationer medlemmer af Kvinderådet, der sammen repræsenterer 1 million medlemmer, heriblandt fagforbund, politiske partiers kvindeudvalg og humanitære foreninger.

Pædoofilringe, jurister og den kommende folkeafstemning

Juristerne Peter Pagh og Per Lachmann er uenige om, hvad det indebærer at erstatte retsforbeholdet med en tilvalgsordning. Der går politik i den.

AF STAFFAN DAHLLÖF

ANALYSE. Venstres leder og tidligere statsminister Lars Løkke Rasmussen har forklaret den kommende folkeafstemning om retsforbeholdet på en måde, så alle kan følge med:

»Hvis man vil komme narkobander, tyvbander og pædoofilringe til livs, skal man stemme ja. Har man en anden ambition, kan man selvfølgelig godt stemme nej.«

Så behøver den diskussion ikke være meget længere.

Hvis nogen her måtte indvende, at det måske ikke er helt så enkelt, er der argumenter at hente hos juraprofessor Peter Pagh, og modargumenter hos Per Lachmann, tidligere jurist i Udenrigsministeriet, nu seniorrådgiver i tænketanken Europa.

En debat mellem de to i tænketankens lokaler i april viste, at jurister kan være rørende uenige om jura, og at skillelinjen mellem jura og politik ikke altid går lige der, hvor nogen gerne vil have den.

Væsentlig og kvalificeret tvivl

Peter Pagh har lavet en analyse af grundlaget for den kommende afstemning på opfordring af Dansk Folkeparti's Morten Messerschmidt, dog uden nødvendigvis at dele politikerens holdninger, forstås.

Peter Pagh's konklusion er, at det er uklart, om den kommende afstemning er i overensstemmelse med Grundloven.

Der er "væsentlig og kvalificeret tvivl" om, hvorvidt det er juridisk forsvarligt – som fem af folketingspartierne lægger op til – at udskifte Danmarks undtagelse fra EU's flertalsbeslutninger på retsområdet ("opt out") med en tilvalgsordning ("opt in"), og så derefter vælge frit fra menukortet.

Jo. Danmark kan godt vælge metoden, hvor man fra sag til sag tager stilling til, hvilke EU-beslutninger man vil deltage i. Hvis det altså er det, flertallet stemmer ja til ved den kommende folkeafstemning.

Så langt så godt.

Men deltager vi i beslutninger om andet end Europal – menneskehandel,

internetkriminalitet eller noget helt tredje – indebærer det, at Danmark overlader beføjelser til EU, og det skal ifølge Grundloven gøres med 5/6-flertal i Folketinget eller ved en folkeafstemning.

Derfor må Danmark enten overlade beføjelser til EU på hele retsområdet her og nu, eller også må man senere bruge 5/6-flertal eller folkeafstemninger hver gang, det bliver aktuelt at bruge tilvalgsordningen. Det kan måske blive flere gange om året, og så begynder det at blive en anelse upraktisk med à la carte-modellen.

Årsagen er, ifølge Peter Pagh, at Danmark kun kan afstå beføjelser i "nærmere bestemt omfang". Det står der i Grundloven, og sådan fortolkede Højesteret i 1998 Danmarks tilslutning til Maastricht-traktaten.

Grundloven tillader ikke, at et simpelt flertal i Folketinget får delegeret retten til på et senere tidspunkt at overlade beføjelser til EU. Pointen med Grundlovens § 20 er netop, at skiftende flertal ikke skal kunne overlade kompetence til overnationale organer.

Allerede sket

Den udlægning er Per Lachmann bare uenig i. Han påpeger, at Folketinget allerede i 1992 ved den første godkendelse af Maastricht-traktaten gik med til at afstå kompetence om asyl og indvandring til et mere overnationalt EU.

Desuden står der i en protokol om Danmarks forhold til EU, at Danmark "agter" at deltage i hele det retlige samarbejdet på linje med alle andre, "når det er muligt".

De hensigtserklæringer kan Danmark ikke løbe fra, siger Per Lachmann.

Bordet fanger. Det handler

Peter Pagh's analyse kan downloades på www.notat.dk under overskriften "Peter Pagh's analyse af retsforbeholdet". Per Lachmann's bidrag til debatten findes ikke på skrift, men tænketanken Europa har publiceret en række andre analyser af den kommende afstemning, primært om det politiske indhold, som kan findes på www.thinkeurope.dk

ikke om jura, det handler om at stemme om politiske problemer.

Udlægninger

Hvem af de to har ret? Hvordan skal Grundloven og det danske forhold til EU's retspolitik fortolkes?

Per Lachmann's version lyder:

Det bestemmer de andre. Kommissionen, de andre medlemslande og EU-domstolen fortolker traktaten. Danmark har jo forpligtet sig til at overlade det hele til EU, "når det er muligt". Her er ikke noget at komme efter.

Peter Pagh's udlægning:

Danmark bestemmer. Det må nødvendigvis være den danske Højesteret, som fortolker Danmarks "forfatningsmæssige bestemmelser". Det kan ikke afgøres af, hvad andre lande og Kommissionen måtte mene om Danmarks grundlov.

Og så går der politik i juraen.

Til gengæld er der ikke meget jura i den politiske aftale mellem de fem partier om, hvordan de vil bruge en ny tilvalgsordning. Politikerne er i lovens mening kun bundne af deres egen overbevisning om, hvilken overstatslig retspolitik Danmark skal gå med til. Det er de to jurister helt enige i. ♦

Drudes dilemma

Hvad skal man mene om EU, hvis man er feminist? Efter mere end fire årtiers kamp for kvindesagen er det europæiske samarbejde stadig Drude Dahlerups store hovedpine.

AF TINA VESTERGAARD ANDERSEN

BEVÆGELSE. Det er 1992 og danskerne skal stemme om Maastricht-traktaten, der definerer det europæiske samarbejde som en union og ikke blot et fællesskab.,

Som bannerfører for de danske rødstrømper er Drude Dahlerup skeptisk. Centralisering af magten i Bruxelles ligger langt fra det nærdemokrati og de folkelige bevægelser, der satte skub i den danske velfærdsmodel og danske kvinders rettigheder.

»Det, vi opnåede med rødstrømpebevægelsen, fik mig til at tro på, at almindelige mennesker er kloge nok. Og at det er en værdi, at man organiserer sig og udvikler sine tanker og får indflydelse på den måde. Så får man faktisk et meget bedre demokrati – og det bliver også et bedre resultat,« siger Drude Dahlerup 45 år efter. Hun er i dag et professorat rigere, men stadig græsrod. For Drude Dahlerup tror på kollektiv handlen – hun har selv set det virke.

Protest mod det udemokratiske

Troen på et aktivt demokrati fra neden får Drude Dahlerup til at deltage i dannelsen af Danmark 92, der har et nej til Maastricht som mål. Det bliver opfyldt, og efter afstemningen i 1992 stifter hun sammen med blandt andre Jens-Peter Bonde og Niels I. Meyer JuniBevægelsen

for at fastholde danskernes nej. Bevægelsen bliver senere repræsenteret i EU-Parlamentet.

I samme periode besidder Drude Dahlerup en god stilling som lektor i statskundskab ved Aarhus Universitet, men det betyder ikke, at hun har fidus til eliten. Forandring skal komme nedefra.

»Det var først og fremmest som protest mod, hvor udemokratisk EU var i sin struktur og sin helhed,« siger Drude Dahlerup om dannelsen af JuniBevægelsen.

” De folk, der er imod mere ligestilling, kan bare henvise til EU's regler og sige, ja ja, vi skal da ikke gå længere end EU. ”

»Når man kommer ud af rødstrømpebevægelsen, der virkelig er en græsrodsbevægelse, så kan jeg se, at jo højere et niveau, du kommer op på, jo mere går magten fra amatørerne til de professionelle. Og så bliver det svært at forandre noget.«

Et ”farvelfærd”

Selv om mange uligheder består den dag i dag, har Drude Dahlerup op gennem 70'erne og 80'erne været vidne til en række sejre, som kvinderne kæmpede sig til siden slutningen af 60'erne.

Kampen for ligestilling har påvirket indretningen af det danske arbejdsmarked, så det i dag er mindre ulige og bedre kan rumme, at begge forældre arbejder. Børneinstitutioner til alle børn, ret til længere barselsorlov og vedtagelsen af ligelønsloven i 1973 var blandt sagerne på rødstrømpernes dagsorden.

Og ligestillingen er netop afhængig af en sådan udvidet velfærdsmodel, mener Drude Dahlerup.

»Derfor er vi feminister i Norden hele tiden bange for, at vi med EU-regler for ligestilling forringer de regler, vi har,« siger hun og uddyber, at det, som bliver vedtaget i EU som minimumsregler, reelt kan gå hen og bliver maksimumsregler, »fordi de folk, der er imod mere ligestilling, bare kan henvise til EU's regler og sige 'ja ja, vi skal da ikke gå længere end EU.'«

Tendensen blandt de nordiske landes feminister har nok været at bede EU holde nallerne væk, mener hun.

Solidaritet over grænser

Drude Dahlerup og de andre nordiske kvindesagsforkæmpere er forbilleder for feminister i hele verden. Derfor er det også et alvorligt dilemma om man bedst fremmer den euroæiske ligestilling ved at kæmpe for eller imod EU-regulering på området. Skal man opgive hårdt tilkæmpede nationale standarder, for at hæve niveauet i resten af Europa?

Blå bog

Drude Dahlerup (70) er professor i statskundskab på Stockholm Universitet, hvor hun forsker i køn og politik.

Hun var en af hovedkræfterne bag den danske rødstrømpebevægelse, der tog fart i 70'erne, og hun har spillet en fremtrædende rolle i debatten om kvinders ligestilling siden.

I 1992 var hun blandt stifterne af den tværpolitiske JuniBevægelsen, der modsatte sig at overlade flere beføjelser til EF/EU. Hun var medlem af bevægelsens ledelse frem til 2005, uden dog nogensinde at stille op til valg til EU-Parlamentet. JuniBevægelsen nedlagde sig selv i 2009.

"Det, vi opnåede med rødstrømpebevægelsen, fik mig til at tro på, at almindelige mennesker er kloge nok" siger Drude Dahlerup.

»Jeg bliver konstant udfordret af mine kollegaer fra Frankrig og Spanien, der siger: 'men hvad med os? Det kan da godt være, at I har en bedre lovgivning, men vi må have det ind over EU for også at få vores stilling op'. Og det har vi virkelig nogle kæmpe diskussioner om.« Hun kan sagtens forstå, at den nordiske holdning kan virke snobbet og usolidarisk.

Diskussionen om indførelsen af kvoter for kvinders poster i aktieselskabers bestyrelser er ifølge Drude Dahlerup et skoleeksempel på det dilemma.

»Der er masser af feminister, som gerne vil have EU til at lave regler på området, men det forslag, der ligger til behandling nu, er så udvandet, at det ikke kommer til at have nogen effekt alligevel.« Hun frygter, at forslaget, der ingen sanktionsmuligheder indeholder, vil fungere efter princippet om laveste fællesnævner.

Den tilsvarende danske lov er lige så vag, mens den norske indeholder skrappe sanktionsmuligheder.

Græsrod på bonede gulve

Drude Dahlerup kan godt ærgre sig over, at hun ikke har formået at få kvindesagen mere med ind i EU-diskussionen. Hun har aldrig set EU-lovgivning som vejen frem og har derfor aldrig deltaget i EU-lobbyarbejde for kvinders ligestilling.

Til gengæld bidrager hun med den forskning og viden, hun har på området i håb om, at det kan sætte skub i tingene.

Og med sin position som forsker deltager hun i konferencer om køn og ligestilling i Europa – og i resten af verden for den sags skyld. Og det er der langt mere spræl i, end i det elitære EU, synes hun.

»Feminismen er mere end nogensinde før en international bevægelse. Uanset hvilken by, jeg kommer til, finder jeg et feministisk netværk at besøge,« siger hun og lader et smil dukke frem. Græsrodsbevægelserne trives gudskelov i bedste velgående, og det er altafgørende for, at hun kan bevare troen på forandring.

»Jeg er jo for længst selv blevet en del

af eliten. Jeg kan sagtens begå mig på de bonede gulve i EU's elitesystem og i FN, og jeg kan mærke, hvor udtørret det bliver, hvis der ikke kommer et pres udefra.«

Kan ikke overtale hver enkelt

Den ligestillingspolitiske situation i Danmark og EU trænger til et nyt skub fra den feministiske undergrund, mener Drude Dahlerup.

»Vi har en kvindelig statsminister og en regering, der har givet afkald på de punkter, der stod i deres eget regeringsprogram«, revser hun. »Og vi har en konservativ og neoliberal EU-Kommission med Juncker i spidsen, der absolut ikke går ind for en aktiv ligestillingspolitik.«

Politikerne og det politiske system arbejder simpelthen for langsomt:

»Vi kan ikke nå at ændre verden, hvis vi skal overtale konservative mænd one by one. Det går ikke.«

Derimod sætter hun sin lid til den feminisme, hun ser på det globale plan. Når hun lægger øret til undergrunden, runger debatten, og det lyder som starten på en bevægelse, der på mange måder trækker tråde tilbage til 70'ernes kvinderevolution. En bevægelse, der ikke har noget med EU at gøre. ♦

” Vi kan ikke nå at ændre verden, hvis vi skal overtale konservative mænd "one by one". Det går ikke. ”

Uffe Ellemann-Jensen er i dag æresmedlem af bestyrelsen for tænketanken Baltic Development Forum. Her taler han på et topmøde for tænketanken med Nordisk Ministerråds tidligere generalsekretær Halldór Ásgrímsson.

Letternes danske forbindelse

Uffe Ellemann-Jensen mener næsten ikke, at man kan understrege Danmarks rolle i den baltiske selvstændighedskamp nok. Men ifølge international forsker var flere andre aktører langt vigtigere for Letlands selvstændighed.

AF NICOLINE LARSEN

SELVSTÆNDIGHED. Vi skriver 4. maj 1990. Parlamentet i Letland, Det Øverste Råd, har lige erklæret landet for uafhængigt. I samme åndedrag betegner man officielt den sovjetiske annektering, der har stået på siden 2. Verdenskrig, for ulovlig. Sovjetunionen nægter i sagens natur at anerkende nogen af delene. Men for Uffe Ellemann-Jensen er sagen klar:

»Jeg er udenrigsminister på det her tidspunkt, og jeg har den sovjetiske ambassadør rendende og brokke sig hele tiden over, at vi giver de der baltere al den opmærksomhed, som vi gør. Jeg kan jo så sige til ham: 'Kære ambassadør, Danmark anerkendte de tre baltiske lande i 1921, og vi har *aldrig* anerkendt, at de er blevet opslugt af Sovjetunionen. Derfor opfatter vi dem i dag som selvstændige lande, der bare midlertidigt er besat af en fremmedmagt'. Dét bliver han sur over,» forklarer Uffe Ellemann-Jensen.

Oprigtig interesse eller ren selvhævdelse?

Det, som den sovjetiske ambassadør hidser sig op over, er, at Danmark afholder et pressemøde til et topmøde i Paris i 1990 under sikkerhedsorganisationen CSCE, hvor Letland og de andre baltiske lande (der i sagens natur ikke er repræsenteret på topmødet) får mulighed for at ytre deres krav om selvstændighed.

Ambassadøren er også utilfreds med, at de baltiske regeringsrepræsentanter bliver modtaget med deres eget flag, hver gang de kommer på 'statsbesøg' i Danmark. Som prikken over i'et opretter

man et dansk kulturinstitut i Riga. Selvom Uffe Ellemann-Jensen mener, at Danmark var fremme i skoene i slut-80'erne og start-90'erne i forhold til den baltiske selvstændighedsbevægelse, så vækker hans navn ikke genklang hos de tre unge letter, som Europa Akademiet har talt med. Og at Danmark skulle spille en særlig rolle i forhold til deres selvstændighed, synes heller ikke at have været på pensum. Så er dette blot endnu et eksempel på, at Danmark overdriever egen betydning?

Mindre entydigt

Spørger man Mikkel Runge Olesen, der er postdoc på Dansk Institut for Internationale Studier (DIIS), er svaret både ja og nej.

»Gik den danske regering oprigtigt op i det baltiske spørgsmål, og var man villig til at lægge energi i og nogle gange løbe nogle risici for balterne? Ja. Det var en dansk politisk prioritet at gøre det, og det var ikke gratis, eftersom det forværrede forholdet til Sovjetunionen,« siger han.

Men spørger man, hvorvidt letterne har Danmark at takke for deres selvstændighed, er svaret mindre entydigt.

»Danmark spillede en ret væsentlig rolle især for at holde international opmærksomhed på den baltiske sag, men man kan nævne minimum tre aktører, der var langt vigtigere end Danmark, og det er amerikanerne, Boris Jeltsin og så selvfølgelig balterne selv.«

Version 2

Den 21. august 1991 erklærer Letlands Øverste Råd sig endnu engang for uafhængigt. Tre dage senere står den første

danske diplomat i Riga, for som Uffe Ellemann-Jensen begejstret påpeger, så »sendte vi en ambassadør som de allerførste!«

Men den vigtigste anerkendelse, Boris Jeltsins, kom først den 6. september 1991, hvorved Letland formelt blev uafhængigt. ♦

Artiklen er skrevet i forlængelse af Europa Akademiets udsendelse om Letland, som kan findes på iTunes og Soundcloud.

REJS MED DEO

Gdansk, Warszawa og Poznan

8 dages rejse med historie, kultur og politik i et dynamisk Polen

19. - 26. SEPTEMBER 2015

Bliv klogere på Polens historie, samfund, økonomi og politik. Vi besøger Solidaritetsmuseet i Gdansk, Stalins Kulturpals og historiske monumenter. Men også det nye Polen med besøg i det polske Parlament, den danske ambassade, den polske venstrefløj, Barka-skolen i Poznan og et Polen i fuld fart fremad. Hovedkvarteret for EU's grænseagentur Frontex besøger vi også. **Pris: 6.980 kr.**

TILMELD DIG PÅ **deo.dk**

DEO Tlf. 70 26 36 66 Støttet af EuropaNævnet
EU-debat – mere spændende – mindre fastlåst

LETLAND:

Befolkning: 2 mio. (DK ca. 5,5 mio.)

Areal: 64.562 km² (DK 42.561)

BNP pr. indbygger i forhold til EU's gennemsnit (2013): 64 (Danmark 124)

Stemmer i Ministerrådet: 4 ud af 352 (DK 7, Tyskland 29)

Medlemmer i EU-Parlamentet: 8 (DK 13, Tyskland 96)

Letlands historie

AF SVEN SKOVMAND

Letterne, der taler et baltisk sprog, som langt ude er beslægtet med dansk, kom til Letland for 3-4.000 år siden. Landet bestod af små riger, der blev erobret af tyske korsriddere omkring år 1200. De blev besejret af Sverige i 1600-tallet.

I hundrede år var Letland en svensk provins, men kom i 1721 under Rusland. Efter at Rusland havde lidt et stort nederlag under 1. Verdenskrig, erklærede Letland sig i 1918 selvstændigt og blev officielt anerkendt af Rusland i 1920. Men i 1940 blev landet besat af russiske soldater og gjort til en del af Sovjetunionen. I forbindelse med det tyske angreb på Sovjetunionen i 1941 var landet i flere år under Tyskland, men blev i 1945 igen erobret af sovjetiske styrker og blev på ny en kommunistisk styret sovjetrepublik.

Letland mistede op mod en tredjedel af sin befolkning, både i årene omkring 1. Verdenskrig og igen under 2. Verdenskrig.

I 1991 blev Letland igen en selvstændig stat, men den russiske besættelse mærkes stadig. Hvor 77 procent af befolkningen i 1935 var letter og kun 8 procent russere, var der i 1991 kun 52 procent letter mod 32 procent russere.

Siden da er andelen af letter vokset til knap 60 procent, mens 28 procent er russere. Russere, der behersker lettisk godt nok, kan blive lettiske statsborgere, men det gælder langt fra alle, og kun omkring halvdelen har ansøgt om lettisk statsborgerskab.

I den sovjetiske tid tjente letterne godt på at sælge industrivarer til Rusland, men det meste af eksporten ophørte i 1990'erne, hvad der skabte arbejdsløshed og en kolossal udvandring. Fra 1990 og til i dag faldt befolkningen fra 2,6 til 2 mio.

I 2004 blev Letland medlem af EU og fik dermed mulighed for eksport hertil. ♦

SKOVMANDS NOTATER

Studenterne må finde andre køretøjer

Når de nybagte studenter fejrer deres eksamen, sker det tit ved kørsel på veteranlastbiler. Men det bliver svært fremover.

Politiet har nemlig meddelt, at køretøjerne efter krav fra EU skal have apparatur, der kan vise, at chaufførerne overholder reglerne for køre-hviletid. Og minister Mette Frederiksen har meddelt, at der ikke gives dispensation.

Dette års studenterkørsel kan dog gennemføres. Politiet har besluttet ikke at håndhæve EU-reglerne før efter 1. august i år.

EU-planer truer forfattere og forlag

Når skoler kopierer bøger til undervisning, skal de betale afgift til Copydan, der fordeler pengene mellem forfattere og forlag. De får hvert år udbetalt over 100 millioner kroner.

Men ordningen trues af EU, oplyser »Bogmarkedet« 14. april 2015 i artiklen »Forlæggerforeningen advarer imod en EU-reform af ophavsretten«. Hvor den danske ordning bygger på aftaler mellem forlag/forfattere og skolernes organisationer, arbejder EU på en ordning, der bygger på lovgivning. Og det kan ramme Copydan.

Forlæggerne er også bekymrede for e-bøgernes situation på bibliotekerne. Hvis EU giver bibliotekerne mulighed for at købe bøgerne på internettet og derefter låne dem gratis ud, kan det blive dyrt for forlagene.

Parlamentet vil begrænse brug af plasticposer

EU-Parlamentet vedtog den 28. april 2015, at der skal indføres regler for brugen af plasticposer. Det oplyser EUobserver.com i artiklen »EU to curb use of thin plastic bags«.

Parlamentet kræver at butikkerne fra 2019 skal tage penge for udlevering af plasticposer. Landene kan dog i stedet

beslutte, at der fra 2020 kun må bruges 90 plasticposer pr. person om året, og at antallet fra 2026 skal ned på 40.

Margrete Auken fra SF, der har været ordfører i sagen, erkender, at forslaget ikke er særligt vidtgående. Hun havde helst set, at man nøjedes med en afgift på plasticposerne. Men det kunne ikke gennemføres.

Margrethe Vestager i kamp mod Google

Onsdag den 15. april oplyste EU-kommisær Margrethe Vestager, at hun vil kræve, at søgemaskinen Google ændrer den måde, som den driver virksomhed på – en måde, som hun betegner som konkurrenceforvridende. Det oplyser Berlingske den 16. april 2015 i artiklen »EU truer Google med gigantbøde«.

Vestager beskylder Google for at forhindre udvikling af konkurrerende systemer og kritiserer, at Google systematisk begunstiger de produkter, som man får betaling for. Hvis Google ikke svarer tilfredsstillende, vil firmaet inden sommerferien skulle betale en bøde på 42 milliarder kroner.

Bøden vil lune i EU's betrængte kasse, men i følge John Naughton bliver det nok det eneste udbytte af sagen. I en artikel den 19. april i The Observer skriver han, at kravet kommer for sent. Google har nemlig allerede nu samlet så mange informationer, at det vil være umuligt for andre at opbygge en konkurrerende service.

Folketinget ser kun 10 procent af direktiverne

Kun 15 af de 165 EU-direktiver, der blev gennemført i 2014, blev behandlet af Folketinget. De øvrige blev gennemført administrativt af de forskellige ministre, oplyser Berlingske 18. april 2015 i artiklen »Vi kobles af EU-lovgivning«.

Oplysningen kom frem som følge af et spørgsmål fra Europaudvalgets formand, Eva Kjer Hansen, og hun var chokeret. Nu kræver hun og udvalget, at Justitsministeriet fortæller om sagsforløbet for alle 165 direktiver.

Professor Dorte Sindbjerg Martinsen på Institut for Statskundskab i København er også overrasket over oplysningen. Da Magtudredningen i 2004 lavede en lignende undersøgelse, gik »kun« 70 procent af direktiverne uden om Folketinget.

Notaterne kan i uddybet form læses på www.notat.dk under de samme overskrifter

BREAKING:

Kun kvinder på EU's topmøder fra 2050

$F(x) = 0,8397 \cdot 1,20^{(x)}$ – det er svaret på ligestillingens gåde og Europas politiske fremtid. Bagsiden har analyseret på, hvornår vi slipper for mænd i toppolitik.

AF RASMUS NØRLEM SØRENSEN

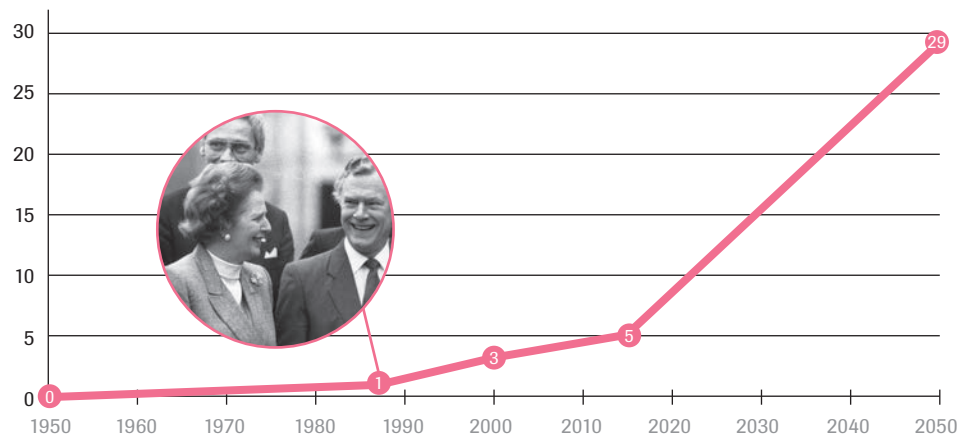
BAGSIDEN. Hera spillede ifølge Homer en mindre rolle i den trojanske krig. Dronning Victoria af England var måske en lille smule ansvarlig for den indiske borgerkrig og Krimkrigen. Men ellers er det mændene ved magten, der har været problemet i verdenshistorien.

Derfor kan det også godt vække bekymring, når man ser på de såkaldte "familiebilleder" fra topmøderne i EU. Her er der kun ganske få kvinder. På et gulnet billede fra NOTAT's fjernarkiv, taget i det herrens år 1975, fremgår det tydeligt, at der ikke er nogen kvinder i Europa. Ikke på topposterne i hvert fald.

På et billede taget 12 år senere er Margaret Thatcher kommet med i klubben, som ene kvinde. Men allerede i år 2000 tæller vi hele tre kvinder – og på det seneste billede fra topmødet i marts 2015 er antallet af kvindelige stats- og regeringsledere eksploderet til hele fem ud af 28!

Fremskrivning af kvindelige statsledere

Antal kvinder

Bagsidens Institut for Fremtidsforskning kan nu afsløre, at antallet af kvindelige regeringsledere står til at stige eksponentielt og eksplosivt.

"Der er to indikatorer, der med potentiel sikkerhed korrelerer lidt med Y. TV-serien Borgen og Hillary Clinton", forklarer bagsidens praktikant og statistiske geni, Tine Toft Jørgensen, og uddyber: "Bag TV- og tablet-skærme sidder Europas kommende vælgere og politikere klistret til Borgen med Sidse Babbett Knudsen som toptunet statsminister. Det skaber nye kønsbilleder af magten."

Den anden faktor, er Hillary Clinton, der uden tvivl bliver præsident i USA. "Alle krystalkugler peger på, at Hillary kun vil indgå en TTIP-aftale med Europa, hvis hun får flere kvindelige statsledere at spille sammen med. Jeg ser en klar tendens, der vil presse den eksponentielle kurve skarpt opad lige rundt om hjørnet," lyder den klare dom fra Tine Toft Jørgensen.

Disse indikatorer har IT- og Excel-ekspert på bagsiden, Nicolai Dahl, omhyggeligt sat

på formlen: $f^{(y)} = 0,8397 \cdot 1,20^{(x)}$, hvor x er år og y er antal kvinder. Som det fremgår af udregningen kan vi konkludere, at hvis udviklingen fortsætter, så vil samtlige stats- og regeringsledere i EU være kvinder – allerede i år 2050.

I 2052 forudsiger modellen ydermere, at Skotland, Catalonien, Baskerlandet, Norditalien og Bornholm har opnået selvstændighed, EU-medlemskab og valgt kvindelige ledere. På det tidspunkt får de politiske kommentatorer det også let, hvis Lars Løkke og Helle Thorning stiller op mod hinanden igen. Til den tid er det nemlig udelukket, at en mand kan vinde et valg i Europa. ♦

KONKURRENCE:

Indsend en liste med navne på så mange nuværende europæiske, kvindelige stats- og regeringsledere, du kan komme i tanke om. Hver kvinde giver 1 point. Den 5. juni trækker vi lod mellem alle besvarelser med maksimumpoint: Nemlig 5. Vinderen får et signeret eksemplar af Jesper Tynells "Mørkelygten".

Skriv dit svar til redaktionen@notat.dk